

HUNDT, R. 1964 — Die Bergwiesen des Harzes, Thüringer Waldes und Erzgebirges — Pflanzensoziologie 14. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, str. 284, rys. 28, tab. 54.

Znajomość zbiorowisk łąkowych Europy Środkowej ciągle jest jeszcze niewystarczająca. Wprawdzie ukazują się sporadycznie opracowania tych zbiorowisk, ale najczęściej mają charakter lokalny. W tej sytuacji opublikowanie obszerniejszej pracy z tego zakresu jest zjawiskiem bardzo cennym. Omawiana praca R. Hundta — profesora Uniwersytetu Marcina Lutra w Halle stanowi drugą część monografii poświęconej zbiorowiskom łąkowym Europy Środkowej. Część I dotycząca łąk zalewowych w regionie rzek Elby, Saale i Mulde ukazała się w 1958 r. w czasopiśmie „Nova Acta Leopoldina” N. F. Tom 20, Nr 135.

Niniejsze opracowanie obejmuje górskie łąki położone w południowej części NRD, w górach Harcu, Lasu Turyngijskiego oraz w Rudawach. Obie wspomniane prace łącznie z licznymi opracowaniami zbiorowisk leśnych dają pełny obraz stosunków fitosocjologicznych tych regionów.

Za cel pracy stawia sobie autor następujące zagadnienia: 1. Fitosocjologiczne zróżnicowanie i charakterystykę roślinności łąkowej. 2. Poznanie stosunków siedliskowych poszczególnych zbiorowisk. 3. Fitogeograficzne porównanie zbiorowisk

łąkowych badanego terenu z analogicznymi zbiorowiskami innych regionów Europy Środkowej. 4. Rozmieszczenie zespołów w zależności od kompleksu czynników siedliskowych. 5. Wydzielenie regionów roślinności łąkowej. 6. Ocena plonu, jego wartości paszowej i potencjalnej produkcji tych zbiorowisk. 7. Ustalenie potencjalnej produktywności górskich obszarów łąkowych w badanym terenie.

Prace terenowe przeprowadzono w latach 1956—1959, ogólnie przyjętą w Europie środkowej metodą tzw. szkoły francusko-szwajcarskiej (Braun-Blanquet 1951). Na każdym stanowisku, a przebadano ich ogółem 520, wykonano zdjęcie fitosocjologiczne, opisano profil glebowy z pobraniem prób do analiz fizyczno-chemicznych oraz oceniono plon w tonach na hektar. Głównym kryterium przy wydzieleniu zespołów i mniejszych jednostek taksonomicznych były charakterystyczne kombinacje grup gatunków, wyniki z analizy porównawczej materiału zdjęciowego.

W początkowych rozdziałach omawia autor położenie i granice regionów, ich geomorfologię, geologię, gleby i klimat, podając kilka tabel i diagramów ilustrujących stosunki termiczne i opady. Ogólną charakterystykę terenu kończy szczegółowymi informacjami o stosunkach fitogeograficznych i wykorzystaniu gospodarczym gleb. Zamieszcza kilka map procentowego udziału użytków zielonych, łąk jedno- i dwukośnych oraz pastwisk i wygonów w poszczególnych powiatach opisywanych regionów.

Najobszerniejszy rozdział, liczący 164 str., obejmuje szczegółową analizę florystyczną i ekologiczną wyróżnionych zbiorowisk. Ogółem wydzielono 17 jednostek podstawowych w randze zespołu oraz szereg podzespołów i wariantów. Jednostki te zostały zaklasyfikowane do 8 grup zbiorowisk, a mianowicie: 1. górskie łąki świeże, 2. wyżynne łąki świeże, 3. łąki wilgotne, 4. łąki okresowo wilgotne, 5. górskie murawy umiarkowanie suche, 6. mokre łąki niskotorfowiskowe, 7. górskie murawy z *Nardus stricta*. 8. szuwary i zbiorowiska zalewane.

Dla każdego zespołu lub niższego taksonu podano szczegółową charakterystykę składu florystycznego i struktury porostu łąkowego. Zbadane zostały stosunki glebowe z uwzględnieniem typu gleby, i oznaczeniami niektórych ich właściwości, jak: zawartość humusu, pH, P_2O_5 , K_2O . Przeanalizowano również związki fitosocjologiczne i fitogeograficzne, jakie zachodzą pomiędzy zbiorowiskami danej grupy z podobnymi zbiorowiskami innych górskich regionów Europy. Trzeba zaznaczyć, że analiza ta jest bardzo ważnym przyczynkiem do studiów fitogeograficznych w zakresie zbiorowisk łąkowych, a zwłaszcza łąk górskich. Wyróżnienie elementów geograficznych (typów zasięgów) i zestawienie ich spektrów pozwoliło autorowi na wykazanie geograficznego zróżnicowania łąk górskich w obrębie Europy Środkowej.

Bardzo ciekawie przedstawiają się dociekania nad sprawą korelacji pomiędzy typami łąk i wielkością plonów a poszczególnymi czynnikami siedliskowymi: wilgotnością gleby, zawartością humusu, przyswajalnego fosforu i potasu, wartościami pH, czy wysokością nad poziomem morza.

Na podstawie rozmieszczenia i częstości występowania zespołów oraz wielu gatunków roślin łąkowych (punktowe mapy rozmieszczenia) przeprowadzony został podział całego terenu na tzw. obszary wzrostowe użytków zielonych. W górach Harcu i Rudawach wydzielono po 7 takich obszarów, a w Turyngijskim Lesie 9.

W końcowym rozdziale nakreślone zostały perspektywy rozwoju gospodarki łąkowej w badanym terenie. Podkreślono też wielką wartość obszarów łąkowych dla badań biologicznych, ekologicznych, gleboznawczych i gospodarczych. Z tych względów przestrzega autor przed zbyt radykalnymi zmianami środowiska, które

powodują bezpowrotną stratę wielu cennych z punktu widzenia nauki obiektów przyrodniczych.

Omawiana praca daje wszechstronny obraz stosunków geobotanicznych badanego terenu w zakresie użytków zielonych, a dzięki analizom porównawczym z łąkami innych obszarów Europy Środkowej syntetyzuje wiele zagadnień fitogeograficznych, bardzo istotnych dla teorii naukowej. Trzeba podkreślić, że wartość pracy wybitnie wzrasta dzięki licznym wskazaniom praktycznym i wielu informacjom natury gospodarczej, dotyczącym choćby wielkości plonów, czy ich wartości paszowych.

T. Traczyk